Załącznik nr 1b

Gmina Błonie
ul. Rynek 6, 05-870 Błonie
NIP 118-178-86-23

Program badań archeologicznych na obszarze zabytku archeologicznego AZP 57-62/64 w mieście Błoniu

1. Cele i podstawy badań

Celem planowanych badań archeologicznych jest przeprowadzenie wykopalisk wyprzedzających budowę nowego budynku przeznaczonego na cele usług administracji publicznej oraz prowadzenie nadzoru archeologicznego nad realizowanymi pracami ziemnymi związanymi z przebudową istniejącego budynku, przy ulicy Sienkiewicza 4a oraz nadbudową infrastruktury komunikacyjnej i zieleni na terenie działek o numerach ewidencyjnych 60, 61, 62, 63 i 67/3, położonych w mieście Błoniu, gmina Błonie.

Wspomniane prace budowlane w obrębie wyszczególnionych działek ewidencyjnych będą się odbywały w obrębie stanowiska archeologicznego AZP 57-62/64, a ściślej we wschodnim kwartale zabudowy przyrynkowej dawnego miasta lokacyjnego. W związku z tym decyzją Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków nr WA.5183.13.24.2020.JG, z dnia 01 grudnia 2020 roku, określono zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych dla inwestycji w formie badań wykopaliskowych oraz nadzorów archeologicznych nad pracami ziemnymi opisanymi powyżej.

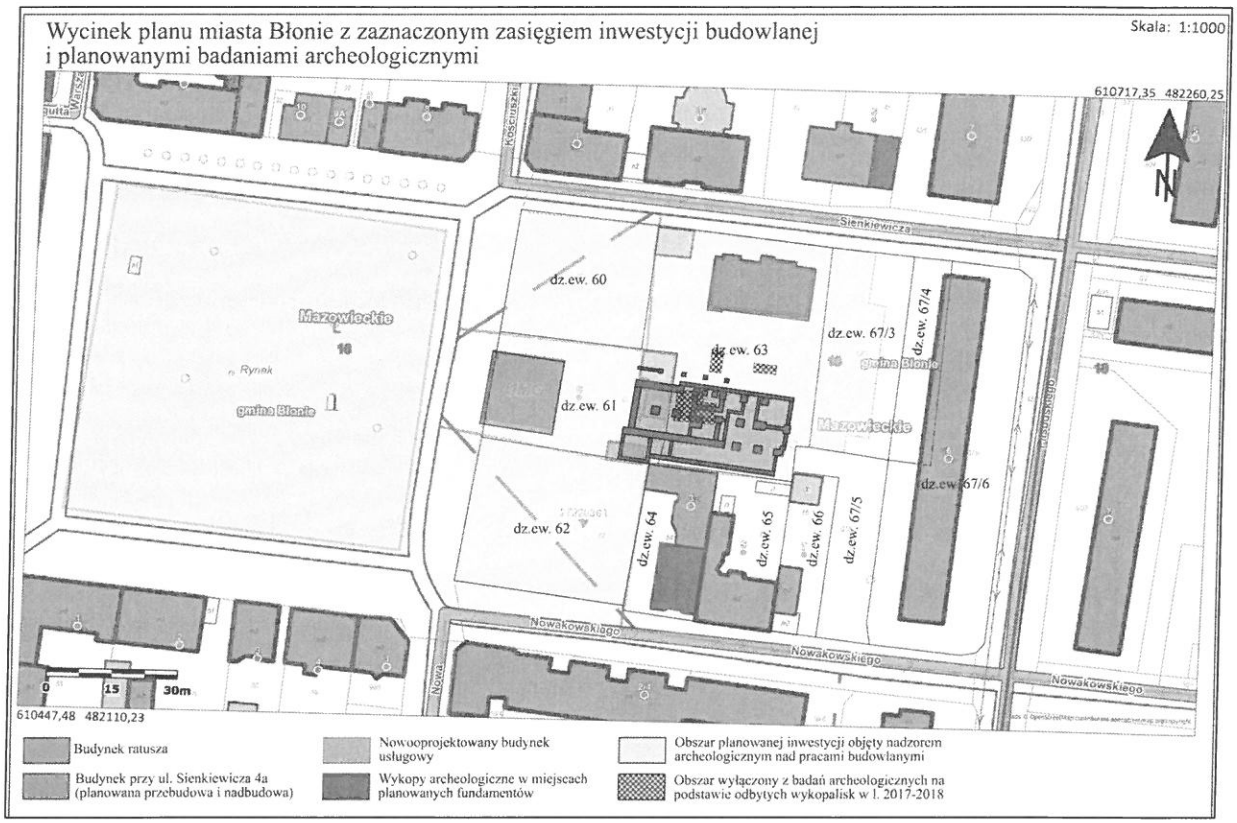
Na obszarze działki ewidencyjnej o numerze 63 przeprowadzono sondażowe badania wykopaliskowe w dwóch sezonach badawczych w latach 2017-2018[1]. W ich trakcie odsłonięto elementy zabudowy dawnego miasta lokacyjnego, szczególnie w postaci podpiwniczenia drewnianej chaty (por. wykop 02) oraz nakreślono przebieg dawnej ulicy Jagielnej, przy której ów domostwo było zlokalizowane. Ponadto stwierdzono liczne ingerencje stratygraficzne z okresu późnonowożytnego a szczególnie współczesnego działające destrukcyjnie na nawarstwienia późnośredniowieczne i następne nowożytne.

[1] K. Blusiewicz, *Sprawozdanie z badań archeologicznych przeprowadzonych na działce miejskiej przy ul. H. Sienkiewicza 4 w Błoniu w październiku 2017 r.*, Warszawa 2018, maszynopis w Archiwum MWKZ w Warszawie; Tejże, *Sprawozdanie z badań archeologicznych przeprowadzonych na działce miejskiej przy ul. H. Sienkiewicza 4 w Błoniu we wrześniu 2018 r.*, Warszawa 2019, maszynopis w Archiwum MWKZ w Warszawie

2. Obszar badań

Archeologiczne badania wykopaliskowe wyprzedzające budowę nowego budynku administracji publicznej będą prowadzone na obszarze działki ewidencyjnej o numerze 63 w obrębie zarysu projektowanego budynku o wymiarach około 36,70 x 21,45 m.

Badania w formie nadzorów archeologicznych nad pracami ziemnymi będą prowadzone na obszarze pozostałych działek ewidencyjnych o numerach 60, 61, 62, 63 i 67/3 o łącznej powierzchni 1,4347 ha **(ryc. 1)**.

Ryc. 1. Wycinek planu miasta Błonie z przebiegiem planowanych badań archeologicznych.

Obszar działek ewidencyjnych o numerach 60, 61, 62, 63 i 67/3 jak już wspomniano zlokalizowany jest w obrębie dawnego wschodniego kwartału zabudowy miasta lokacyjnego. Błonie chełmiński przywilej lokacyjny otrzymało w 1380 roku z rąk księcia mazowieckiego Janusza I Starszego[2]. Miejscowość wzmiankowana była po raz pierwszy dużo wcześniej, bo w 1257 roku[3]. Informacja odnosiła się do istniejącego do dziś kościoła świętej Trójcy i

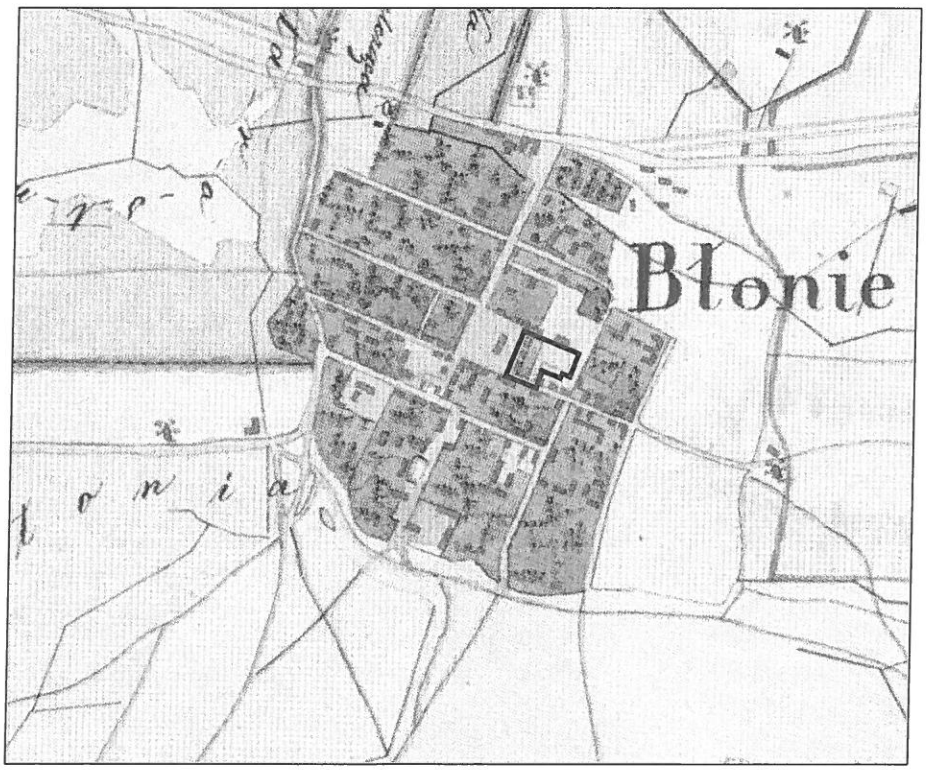
[2] *Słownik historyczno-geograficzny ziemi warszawskiej w średniowieczu*, oprac. A. Wolff i K. Pacuski, Warszawa 2013, hasło Błonie

[3] Nowy kodeks dyplomatyczny Mazowsza, t. 2: 1248-1355, oprac. I. Sułkowska Kuraś, S. Kuraś i K. Pacuski, H Wajs, Warszawa 1989, nr 35.

najprawdopodobniej pierwotna osada, która dała początek miastu była zlokalizowana w sąsiedztwie świątyni.

Wyniki badań sondażowych z lat 2017-2018 zdają się potwierdzać tę tezę. Odsłonięte nawarstwienia kulturowe zarejestrowane bezpośrednio nad calcem są wstępnie datowane na drugą połowę XIV wieku[4].

Na planie miasta Błonie z lat 1818-1820, mniej więcej w granicach obszaru objętego badaniami dostrzec można zabudowę wyłącznie we wschodniej pierzei przyrynkowej[5]. Wrysowano tam trzy domostwa. Pusta przestrzeń w części wschodniej sugeruje brak zagospodarowania działek miejskich. W części jedynie południowej zarysowano bieg, wspomnianej już ulicy Jagielnej **(ryc. 2)**.

Ryc. 2. Wycinek *Planu miasta Błonia z jego okolicami i granicami*, 1818-1820 z zaznaczonym obszarem objętym inwestycją i badaniami archeologicznymi

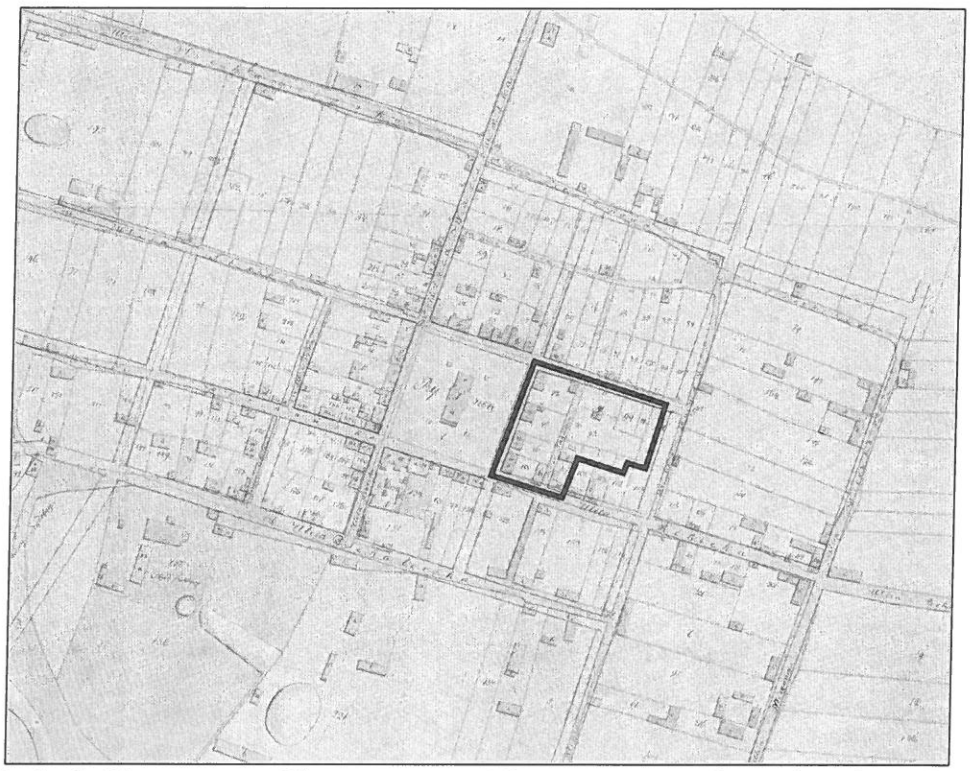
Na kolejnym planie z 1820 roku, znanym z kopii z 1827 roku[6] we wschodniej pierzei przyrynkowej wrysowano cztery domostwa na wytyczonych czterech działkach miejskich.

[4] K. Blusiewicz, *Sprawozdanie z badań archeologicznych przeprowadzonych na działce miejskiej przy ul. H. Sienkiewicza 4 w Błoniu we wrześniu 2018 r.*, Warszawa 2019, maszynopis w Archiwum MWKZ w Warszawie, s. 11.

[5] M. W. Solarz, *Błonie na dawnych mapach*, Błonie 2017, s. 26-27.

[6] Tamże, s. 32-33.

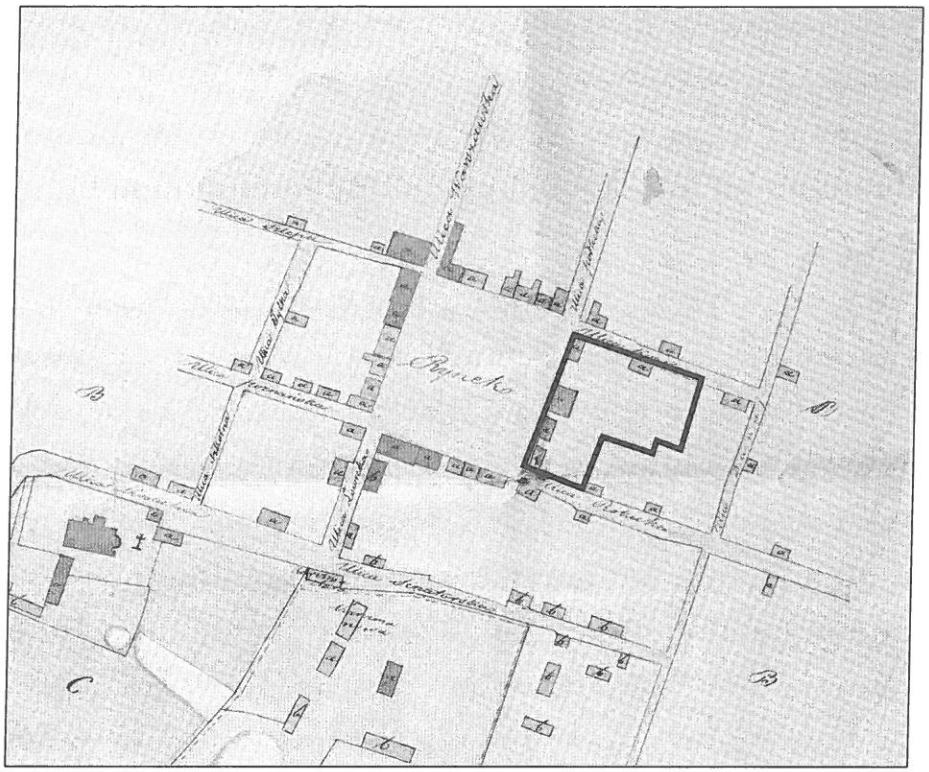
Dwóm skrajnym towarzyszy zabudowa na ich zapleczach. Dalej na wschód wrysowano ulicę Jagielną w całej jej długości. W kwartale na wschód za ulicą Jagielną zabudowa frontowa działek miejskich widoczna jest tylko przy ulicy Rokickiej, dzisiejszej Nowakowskiego. Najprawdopodobniej obszar dzisiejszej działki o numerze ewidencyjnym 63 odpowiada działce oznaczonej numerem 93. Zgodnie z planem na jej północnej granicy z działką oznaczoną numerem 92 zlokalizowano niewielką zabudowę mieszkalną a może gospodarczą **(ryc. 3)**.

Ryc. 3. Wycinek *Planu miasta Błonie w województwie mazowieckim, obwodu sochaczewskim położonego sporządzony w roku 1820*, 1820-1827 z zaznaczonym obszarem objętym inwestycją i badaniami archeologicznymi.

Na planie z 1843 roku[7] widnieje we wschodniej pierzei budynek nowego ratusza, który stoi w tym miejscu do dziś. Brak ulicy Jagielnej i wszelkiej zabudowy bezpośredni za ratuszem. Po bokach ratusza zlokalizowano trzy domostwa drewniane oraz po dwa domostwa drewniane przy ulicach Rokickiej (ob. Nowakowskiego) i Końskiej, obecnie Sienkiewicza **(ryc. 4)**.

[7] M. W. Solarz, *Błonie na dawnych mapach*, Błonie 2017, s. 76-77.

Ryc. 4. Wycinek *Planu sytuacyjnego wykazującego położenia gruntów do starostwa i miasta Błonia należących*, 1843 z zaznaczonym obszarem objętym inwestycją i badaniami archeologicznymi.

Pozostałości zabudowy przy, znanej z XIX-to wiecznych planów, ulicy Jagielnej odnalezione w trakcie badań sondażowych z lat 2017-2018, datowane są wstępnie na koniec XIV do mniej więcej końca XV wieku. Brak konkretnych informacji na temat zabudowy tego obszaru od końca XV do początku XIX wieku. Zgodnie z wnioskami wynikającymi z badań sondażowych z lat 2017-2018 nawarstwienia kulturowe z tego okresu zostały bezpowrotnie utracone w wyniku prac niwelacyjnych w wiekach XIX i XX.

3. Metody badawcze

3.1. I etap – badania wykopaliskowe wyprzedzające budowę nowego budynku wraz z towarzyszącą infrastrukturą techniczną

Zgodnie z opisem technicznym do projektu budowlanego konstrukcji budynku usługowego przy ul. Sienkiewicza 4a w Błoniu jest on projektowany z dwóch brył. Jedna bryła trzykondygnacyjna (parter, I piętro i II piętro), projektowana w konstrukcji żelbetowej szkieletowej (słupy, podciągi) ze stropem żelbetowym typu „Filigran" grubości 18 cm opartym na wewnętrznych podciągach i ścianach zewnętrznych.

Słupy mają opierać się na stopach fundamentowych żelbetowych, ściany nośne na ławach fundamentowych żelbetowych.

Druga bryła od strony istniejącego budynku jest jednokondygnacyjna ze stropem żelbetowym typu „Filigran" grubości 18 cm opartym na wewnętrznych podciągach i ścianach zewnętrznych.

W związku z powyższym planowany budynek nie będzie podpiwniczony. Jedyną ingerencją w grunt w związku z budową będzie wykonanie wkopów pod fundamenty.

Każde prace ziemne są ingerencją w nawarstwienia kulturowe, co prowadzi do ich nieodwracalnego zniszczenia. Nie inaczej jest w przypadku wykopalisk archeologicznych. Każdorazowo jednak metodyka prac badawczych zakłada prowadzenie dokumentacji polowej na podstawie której możliwe jest rozpoznanie i zachowanie najistotniejszych informacji, odnoszących się do przeszłości zabytku archeologicznego.

W związku z tym wnioskodawca zakłada prowadzenie archeologicznych badań wykopaliskowych w obrębie wytyczonych wkopów fundamentowych **(ryc. 5)**. Przestrzeń pomiędzy nimi pozostanie nienaruszona. Zagwarantuje to częściową nienaruszalność zabytku archeologicznego, którego pełne rozpoznanie może nastąpić w przyszłości wraz z rozwojem technik nieinwazyjnych badań archeologicznych. Najwięcej uwagi należy poświęcić zachodniej części planowanego budynku, na granicy działek ewidencyjnych o numerach 61 i 63, czyli w najbliższym sąsiedztwie badań sondażowych z lat 2017-2018. W miejscu tym można spodziewać się kolejnych reliktów średniowiecznej zabudowy drewnianej wzdłuż XIX-to wiecznej ulicy Jagielnej.

Dalej w kierunku wschodnim (por. wykop 03 z 2017 roku) wnioskodawca sugeruje możliwość odstąpienia od eksploracji zaplanowanych wykopów pod fundamenty w sposób ciągły. W sytuacji gdy zostanie zaobserwowany zanik nawarstwień kulturowych starszych niż pochodzące z XX wieku dopuszcza się możliwość zachowania świadków ziemnych o długości 1,5-2 m i podjęciu ponownej eksploracji kolejnego odcinka o tej samej długości co świadek ziemny w celu punktowej weryfikacji stratygrafii kulturowej. Na podstawie badań sondażowych wiadomo, że obszar działki numer 63 uległ w XIX i XX wieku silnym przekształceniom w wyniku porządkowania niwelacyjnego terenu. W jego trakcie wybrano wierzchnie warstwy o chronologii nowożytnej i późnonowożytnej a następnie nadsypano ziemią w celu wyrównania powierzchni. Ponadto na podstawie wyżej zaprezentowanych planów z pierwszej połowy XIX wieku można założyć, że obszar działki ewidencyjnej o numerze 63, na której w większości będzie realizowana inwestycja budowy nowego budynku,

był zapleczem parcel miejskich, pozbawionym zabudowy lub z niewielką zabudową gospodarczą i tak stan rzeczy utrzymał się do współczesności.

Metodyka badawcza zastosowana w trakcie wykopalisk oraz sposób prowadzenia dokumentacji polowej będą zgodne z wymogami stawianymi w decyzji Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i nieodbiegająca od wszelkich standardów prowadzenia badań archeologicznych zgodnie z załącznikiem do Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 roku w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z dnia 22 sierpnia 2018 r., poz. 1609).

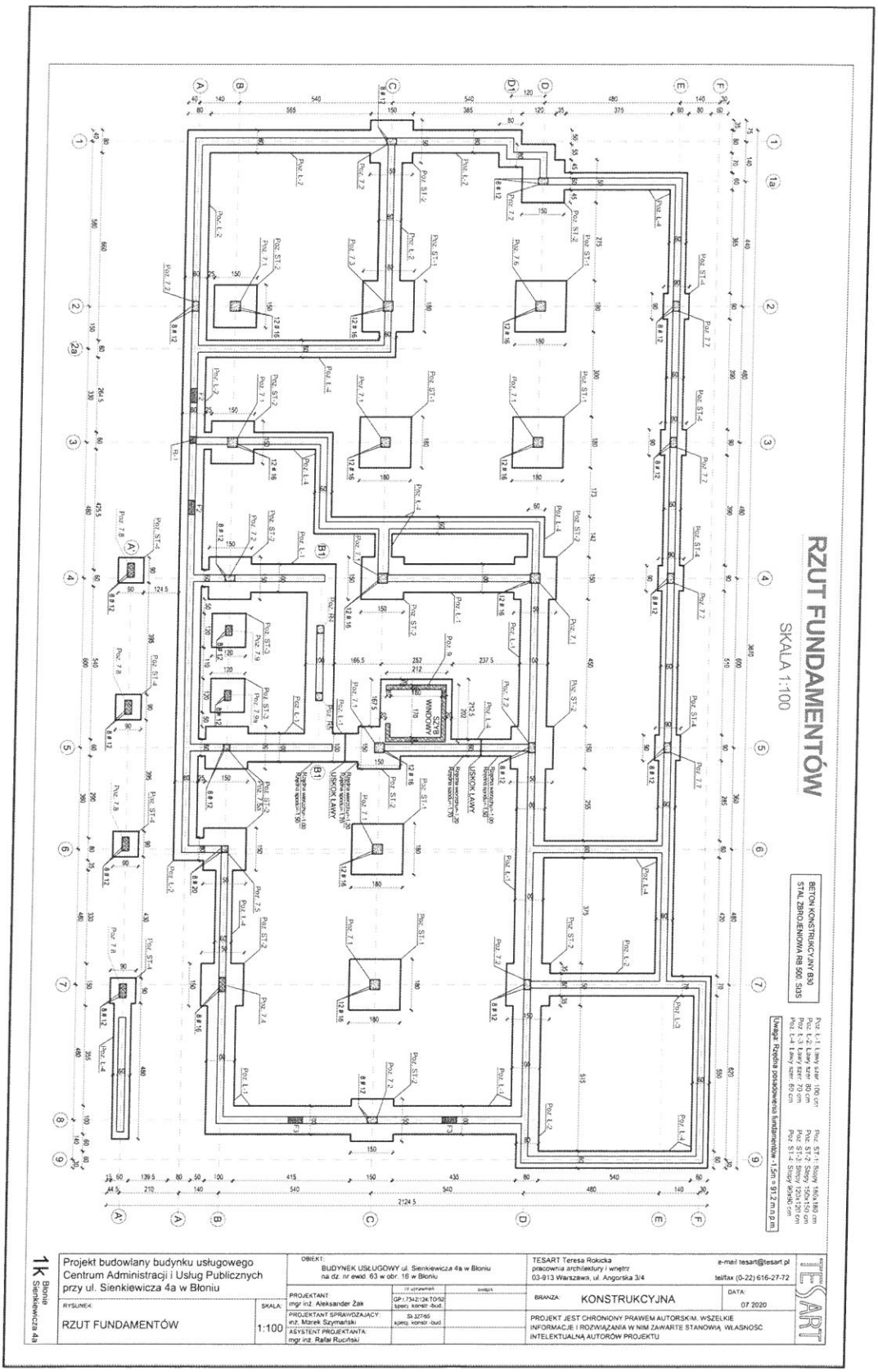
3.2. Nadzory archeologiczne nad pozostałymi pracami ziemnymi

Zgodnie z decyzją Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków nr WA.5183.13.24.2020.JG nadzór archeologiczny nad prowadzonymi pracami budowlanymi będzie się odbywał ze stałą obecnością archeologa prowadzącego nadzór z uwzględnieniem wnikliwej obserwacji. Na bieżąco będzie wykonywana dokumentacja archeologiczna przede wszystkim w formie fotograficznej. Będzie ona uwzględniała fotografie terenu przed przystąpieniem do prac ziemnych, w trakcie odhumusowania oraz odczyszczone wykopy w pionie i poziomie. Dokumentacja fotograficzna będzie prowadzona z zastosowaniem skali, opisu i strzałki wskazującej północ. Równocześnie będzie prowadzony dziennik prac badawczych z dokumentacją opisową oraz sporządzona zostanie dokumentacja rysunkowa.

Jako dodatkowe wsparcie nad prowadzonymi obserwacjami będzie stosowne użycie wykrywacza metali.

W sytuacji natrafienia na obiekty archeologiczne niezwłocznie nastąpi ich eksploracja oraz ewentualne pozyskanie zabytków ruchomych zgodnie z wszelkimi standardami metodyki badań wykopaliskowych.

Jarosław Ilski,
Muzeum Ziemi Błońskiej

Ryc. 5. Rzut fundamentów nowoprojektowanego budynku przy ul. Sienkiewicza 4a w Błoniu.